

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1990 m. balandžio mėn. 14 d. / April 14, 1990

Nr. 74(15)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Ir mes „Prisikėlimo žmonės“

Galbūt dar niekad anksčiau nebūsime sutikę Viešpaties Prisikėlimo šventę — Velykas tokiom sunkiom širdim ir sumišusiais jausmais, kaip šių metų pavasarį. Visada, švęsdami šią Dievo pergalės prieš mirtį ir prieš tam- sybės galias, Jo žmonių džiaugsmo ir vilties šventę, ne tik kartu su visu krikščioniškuoju pasauliu liudijome savo tikėjimą į Prisikėlusį ir mus Prikeliantį, bet taip pat su ja siejome ir mūsų tėvynės išsilaisvinimo iš šio šimtmečio tamsos galybių valdžios viltį — jos prikėlimą naujam, laisvam ir žmonių — Dievo kūrinių — vertam gyvenimui. Tos savo maldos ir tikėjimo pagrįsto lūkesčio, aišku, neatsisakome ir dabar. O tačiau jau mėnuo, kai nuo Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo paskelbimo gyvename nerimo, kartu ir apmaudo, dienas, labai giliai savyje pajutę, koks trapus yra tas šių metų ankstyvo pavasario laisvės daigas, prieš kokias jį sutripty besikeinančias pasaulio jėgas jis turi stengtis atsilaikyti, ir svarbiausia — kaip neapsakomai jis mums brangus.

Ne tik kone visi mūsų pokalbiai prasideda ir baigiasi rūpestiu dėl Lietuvos, bet net ir laišukai, vienu kitiems rašomi, sveikinant šv. Velykų praga, jo persunkti: „Apie Lietuvą — ką jau ir bekalbėti. Tik imk ir verk: paliko Lietuva vieną vieną... Ir liūdna, ir gėda, ir grau- du, ir baisu...“ Arba: „Kaip ir vi- si lietuviai, ir mes esame labai liūdni ir nusiminę: niekuomet ne- nesvajojome, kad ir JAV, ir Va- tikanas, ir visa Europa — paliks Lietuvą vieną vieną... Baisu. Tik žliumbt norisi...“

Bet, jeigu nori verkėti (prisipa- žinkime, tai tikrai mūsų jausmų linkmei) nepasiduosime — kadangi ji nevaisinga, tuomet, atrodo, mums bebais likusi tik viena kita alternatyva — aišku, ji garbingesnė ir kur kas sunkes- nė, bet irgi nelabai džiugi: Al- gimanto Čekuolio žodžiais iš Londono praėjusio sekmadienio ABC televizijos David Brinkley programoje, mūsų valstybės ne- pripažinimas, griūvančios Sovie- tų Sąjungos ramstymas Vakaruose tereikš mums vieną dalyką: mes pasiklausime visiškai savo pačių jėgomis, mes toliau eisime savo pačių pasirinktu keliu ir savo valstybės nepriklausomybę pagaliau įtvirtinsime.

O vis dėlto tai tik dalis teisin- gos mūsų žmonių nuostatos da-

bartinių Lietuvai pavojų akivaiz- doje. Viešpaties Prisikėlimo šven- tės proga dera prisiminti ir kai kuriuos Dievo jau paliktus žen-klus tame mūsų tautos kelyje. Vie- nų vieni — pasaulyje, bet gal ir ne visai vieni galutinės tikro- vės sandaroje. Pirmasis toks toli- mesnė mūsų ateitį giliai lemian- tis įvykis, be abejo, yra pats Kovo vienuoliktosios aktas — niekas jo nebeišbrauks nuo žemės pavir-šiaus, nei iš mūsų sąmonės nei- dildys. Kitas šviesos pavyzdys: šiame numeryje spausdinamas pluoštas Sibiro tremtinių poezijos (iš antologijos *Benamiai: Intos tremtinių poezija*, Vilnius: Peri-odika, 1989) — dauguma tų eile- raščių rašyti 1950-ųjų dešimtmetyje: kiek turėjo būti įtempta jų autorių dvasios būklė, kad toje tamsioje, be prašvaisių, nakties- jie įstengė kalbėti apie saulės gri- žimą, pavasarį, savo pačių grį- žimą namo, čia pat esančio Dievo nuojautą, prisikėlimą, minias, netelpiančias aikštėse, laisvą Gedimino kalną... Ir jų tikėjimas nebuvo apvilnas, nors gal dabar jau tik mes esame to liudininkai.

Prisikėlimas vyksta ir atskirų mūsų žmonių sielose: ne tik kun- Vytauto Bagdanavičiaus jo straipsnyje šiame numeryje nu- rodomų lietuvių komunistų partijos narių, bet ir daugybės išeivių — kurie, jautriai paliesti Lietuvos padėties, galbūt pirmą kartą pa- siryžta liudyti savo saitus su tau- ta (arba juos tik atrasti, kaip kai kurie trečios ir ketvirtos kartos lietuviai amerikiečiai), nuo ku- rios jie buvo tarsi ir nusisukę, ir imasi skelbti pasauliui Lietuvos bąlą.

O pats svarbiausias Prisikėlimo paslapties veikimas — ar nebus per porą metų įvykęs mūsų tau- tos subūrimas, jos sulydymas i- vieninga, vieni kitus mylinčių ir visais savaisiais besirūpinančių žmonių bendruomenę, kuri šiuo metu savaip ir savo būdu siekia Dievo Karalystės atėjimo į žemę? Panašiai, kaip Viešpaties Jėzaus mokiniai tapo meilės bendruome- ne, tik jam prisikėlus ir pasilikus toliau jų tarpe, kaip pažadui įvyk- dyti žmonių pasaulimą būti Dievo vaikais ir su Dievu sutai- kyti visatą. „Prisikėlimo žmo- nės“, Naujojo Testamento savo- ka, yra tikinčiųjų Dievo pergalę prieš mirtį ir tamsybių valdžią bendruomenė, kurioje ir toliau gyvena Kristus ir iš kurio ji se- miasi stiprybę būti meilės bend- ryste (Nukelta į 4 psl.)

Šiame numeryje:

Viešpaties Prisikėlimas ir mūsų tauta • Kristaus asmuo ir dabar- ties žmogus • Kokias savo galias nesame panaudoję? • Marijos Gimbutienės „The Language of the Goddess“ ir jos sukeltoji kon- troversija • Prisikėlimo gija Sibiro tremtinių poezijoje

Kristaus asmuo ir dabarties žmogus

„O kuo jūs mane laikote?“

ANTANAS RUBŠYS

Mūsų šimtmečio pradžioje Ber- lino universitete Adolf von Har- nack, pasaulinio garso mokslininkas, skaitė paskaitų ciklą, norė- damas atsakyti į klausimą: „Kas yra krikščionybė?“ Paskaitų ciklas tapo knyga. Pradinė laida vokiečių kalba turėjo 100,000 egzempliorių tiražą, buvo išvers- ta į tuziną svetimų kalbų, ir nū- dien vis dar tebespausdinama². Harnack'as pradeda savo knygą vertais dėmesio žodžiais: „Iškilu- sis anglų filosofas John Stuart Mill kartą pareiškė: „Turime be- galo svarbią pareigą nuolat pri- minti žmonijai, kad kadaise buvo žmogus vardu Sokratas““ Čia Harnack'as prideda: „Tai tiesai! Bet yra dar svarbiau nuolat pri- minti žmonijai, kad kartą tarp žmonių gyveno žmogus vardu Jėzus Kristus““.

Nepaisant to, ką kiekvienas iš mūsų tikėtų ar galvotų apie Jėzų iš Nazareto, jis buvo vyraujanti Vakarų kultūros asmenybė be- veik per dvidešimt šimtmečių. Nuo jo gimtadienio daugumas žmonių datuoja savo kalendo- rius, jo vardu milijonai žemės žmonių meldžiasi.

„Jėzus Kristus yra tas pats vakar ir šiandien, tas pats ir per amžius“ (Žyd 13:8-9). Šiais žo- džiais pamoko savo skaitytojus bevardis (ir iki šiol dar ne- žinomas) pirmojo kristinio am-žiaus autorius Naujajame Tes- tamente. Žodžiai „Tas pats vakar ir šiandien, ir per amžius“ pa- brėžia Jėzaus Kristaus teologinę reikšmę — „tas pats“ tikėjimo kraitįje reiškia, kad Jėzus Kris- tus savo būtimi yra amžinas at- vaizdas amžinojo Dievo. Todėl Jėzus Kristus niekuomet nesikeičia.

Mūsų tema turi savitą pobūdį: „Kristaus asmuo ir dabarties žmogus: „O kuo jūs mane laiko- te?“ Taigi mūsų tema siejasi ne tik su Jėzaus Kristaus teologine reikšme, bet ir su istoriškai sąly- gota Jėzaus Kristaus samprata.

Šimtmečių tėkmėje Jėzus Kris- tus buvo įvairiai suprastas tikėjimo ir kultūrų sąveikos dėka. Krikščionybės istorija liu- dija Jėzaus Kristaus sampratos kaitą — tikrą kaleidoskopinę įvairovę. Nūdien anie pirmojo kristinio šimtmečio žodžiai, „Jė- zus Kristus yra tas pats vakar ir šiandien, tas pats ir per am- žius“, turi būti papildyti mūsų amžiaus mokslininko Albert Schweitzer žodžiais: „Laikotarpių seka liudija, kad kiekvienas jų at- rado Jėzų Kristų savo paties poreikius ir davė jam savo būdą, vaizduodamas jį pagal savo pa- veiklą“⁴.

Dievo įsijungimas į žmogaus gyvenimą ir žmonijos istoriją, tiesa, buvo vienkartinis, bet krikščionybė — tikėjimas Dievo įsijungimu rodo nepaprastą įvai- rovę. Neseniai teko lankytis Ravenno šventovės palei Adri- jos jūrą Italijoje. Apsida, sienos ir lubos išpuoštos spalvingomis bizantiško stiliaus mozaikomis. Viena jų — *Pantokrator* — Visa- galis Kristus itin patraukė mano dėmesį. Mozaika prašnekina, nes išpūdinga. Pantokrator — Visa- galis Kristus savo rankoje laiko atverstą Evangelijų knygą su įrašu: „Aš Esu Kelias, tiesa ir gy- venimas“ (Jn 14:6). Rodos, kad girdi „Aš Esu Kelias!“, nes darau žmones panašius į save, „Aš Esu Tiesai“, nes „apšviečiu kiekvieną žmogų“ (Jn 1:9), „Aš Esu Gyveni- mas!“, nes nugalėjau mirtį. Ra- venno šventovės mozaika — Pan- tokrator patraukė mane ir li- ko mano atmintyje.

Lukštemdami temą, bandysime domėtis ir aptarti:

1. Kristų, amžinojo Dievo at- vaizdą,
2. Dabarties žmogų ir Kristų.

I. KRISTAUS ASMUO: AMŽINASIS DIEVO ATVAIZDAS

Kristaus asmenį ir vaidmenį pažinti padeda Naujasis Testa- mentas. Morkaus evangelija skel- bina Jėzų Kristumi ir Dievo Sūnumi, o kartu ir Kenčiančiu Tarnu — Rūpintojėliu, nes jis „atėjo, ne tam, kad jam tarnautų, bet pats tarnauti ir savo gyvybę atiduoti kaip išpirką už daugelį“ (Mk 10:45). Žodis „Kristus“ nėra vardas, o pašaukimo ir pareigos titulas. Jis reiškia Dievo pašventintą ir išganymo misiją igaliotą asmenį. Kristus — grai- kiškai *Christos* — arba Mesijas — hebraiškai *Masiah* — reiškia Pa- teptasis. Luko evangelija aptaria Jėzų, Dievo Kristų, kaip šviesą pa- gonims apšviesti ir Izraelio tautos garbę (žr. Lk 2:32). Mato evange- lijos Kristus atlieka išganymo misiją, sukurdamas Dievo kara- lystę žemėje. Dievo karalystė žemėje yra krikščionių Bendrija. Mato evangelijoje Kristus šaukia apsispręsti ryžtingai už teisumą: „Palaiminti alkanstys ir trokš- tantys teisumo: jie bus pasotinti“ (Mt 5:6). O Jono evangelijos Kris- tus yra pasaulio „šviesa ir gyvy- bė“ (Jn 1), nes, būdamas „viengi- mis Dievo Sūnus“ (Jn 1:14-18), atskleidė pasauliui Dievo malo- nės pilnatvę (žr. Jn 1:14-18).

Tikintieji nori suprasti Jėzų

Evangelijos nėra Jėzaus biog- rafija — gyvenimo aprašymas. Jos yra teologija — tikėjimo proveržiai aptarti Jėzaus asmenį ir vaidmenį žmogaus gyvenime ir žmonijos istorijoje. Taigi evan- gelijos yra teologiniai Jėzaus — Dievo Kristaus ir Sūnaus — por- tretai. Evangelijų portretus, tikėjimo išvalgas į Jėzaus Kris- taus vaidmenį, sąlygojo tuometi- niai krikščionių poreikiai.

Evangelijų turinys apima tris sluoksnius:

1. Jėzaus viešąją veiklą su jo

Juozas Mielulis

Iš parodos „Dailė '90“ — Religijsia lietuvių mene, vykusios Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, o dabar eksponuojamos Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, iki balandžio 16 dienos.

darbų ir žodžių atpasakojimu;

2. Apaštalų ir mokinių skel- bimą apie išganymą per Jėzų Kristų;

3. Evangelistų inaišą — tema- tinį, teologinį Jėzaus portretą.

Vadinasi, pats evangelijų bran- duolys yra Jėzaus darbai ir žo- džiai, kuriuos apaštalai ir mo- kiniai išdėmėjo ir perdavė savo klausytojams: „Viešpats Jėzus buvo nuostabus rabinas — moky- tojas. Jis mokė palyginimais ir at- laidų Tėvo kvietimą grįžti atgaila išreiškė patraukliu vaizdiniu pa- sakojimu iš gyvenimo. Tokiu bū- du jis šnekint prašnekino žmo- nes gyvenimo raizgyne, nejučio- mis „viliodamas“ juos apsigalvoti ir apsispręsti, kur yra prasmė ir laimė. ... Kartą išgirde palygi- nimą apie sūnų palaidūną, gailes- tingąjį svetimtautį samarietį, moterį, su lempa ir šluota ieš- kančią pamesto pinigėlio, negali- me jų užmiršti. Nejučiomis jie skatina mūsų mintį ir širdį klausyti: koks yra Dievas? ... Dievas ieško žmogaus, ieško pa-

klydusio ar įstrigusio gyvenimo razgyne — juo rūpinasi ir kviečia būti Dievo rankomis, kojomis, šir- dimi ...“⁵

Antrasis evangelijų turinio sluoksnis yra apaštalų ir mokinių skelbimas apie išganymą per Jėzų Kristų. Ką apaštalai ir mokiniai skelbė ir mokė apie Jėzų po- jo mirties ir Prisikėlimo? Dievo karalystės *Skelbėjas* Jėzus yra *skelbiamas* Dievo Kristumi ir Viešpačiu (žr. Apd 2:36). Šis sluoksnis apima Jėzaus darbų ir žodžių aiškinimą, perduotą apa- štalų ir mokinių skelbimu bei mo- kymu, ir jam žina tai, kas dažnai yra vadinama „Prisikėlimo-tikė- jimu“ arba „Velykų įvykiu“, t.y. išganymo įvykius su poprisikėli- mine išvalga. „Iš pradžių moki- niai šito nesuprato, bet, kai Jėzus buvo pašlovinamas [Prisikėlimu, Dangun žengimu, Dvasios siunti- mu], atsiminė, kad tai buvo apie jį parašyta, ir jie buvo jam tai pa- darę“ (Jn 12:16; žr. 2:22). Gražūs apaštalų ir mokinių skelbimo pavyzdžiai yra aprašyti *Apaštalų*

darbų knygoje⁶.

Trečiasis evangelijų turinio sluoksnis yra tai, ką evangelistai parašė apie Jėzų savo skirtingose evangelijose. Evangelistai naudo- josi paveldėtu tikėjimo kraičiu, subrendusia išvalga ir samprata, darė medžiagos atranką, ją susis- temino bei paaiškino, piešdami tematinį, teologinį Jėzaus, Dievo Sūnaus ir Kristaus, portretą.⁷

Evangelistai buvo tikintys krikščionys

Evangelistai — Morkus, Matas, Lukas, Jonas — buvo giliai tiki- tys krikščionys. Dievo įkvėpimu jie rašė, siekdami padėti krikš- čionims susitikti su Dievu, „kuris mus per Kristų sutaikino su savi- mi ir davė mums sutaikinimo tar- nystę. Juk tai Dievas Kristuje sutaikino su saviimi pasauli, [...] ir patikėjo mums sutaikinimo ži- nia“ (2 Kor 5:18-19).

Evangelijas skaitė ne tik krikš- čionys, bet ir jų kaimynai — pagony ir žydai, norėdami susi- pažinti su krikščionių tikėjimu. Nėra abejonės, kad jos padėjo daugeliui žemės gyventojų paži- nti Jėzų Kristų. Ir nūdien Evange- lijas skaito ne tik tikintieji, bet ir istorikai, literatai, mokslininkai.

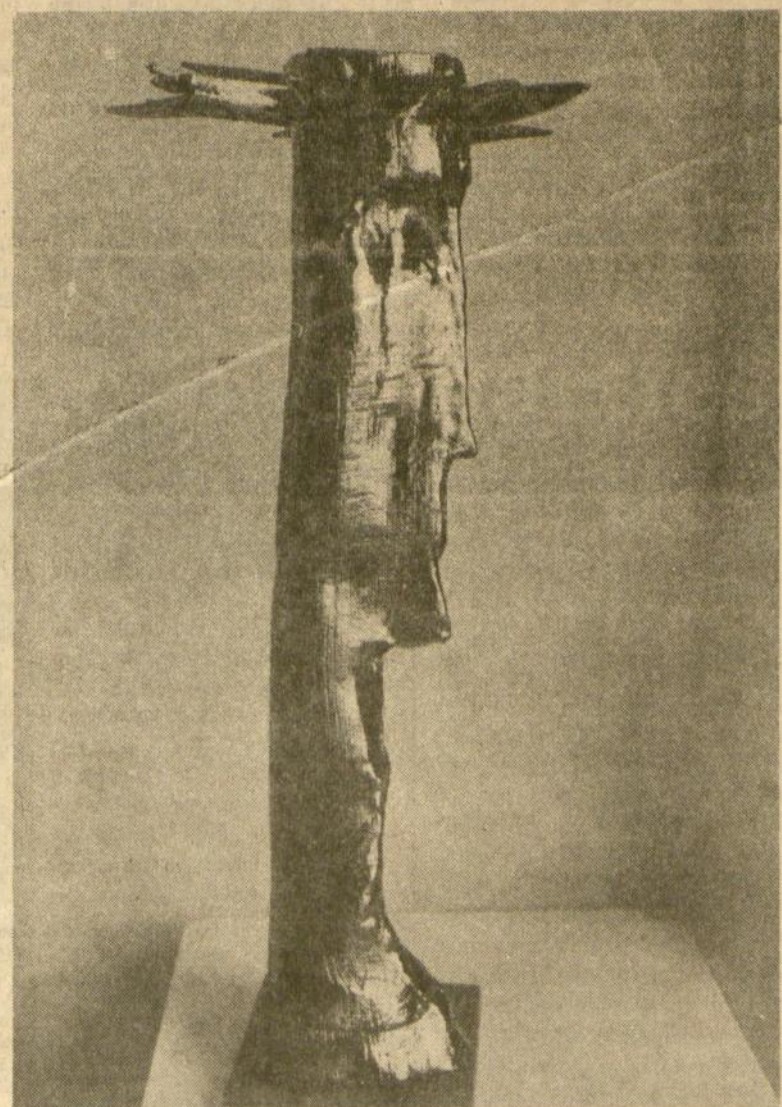
Evangelijų turinio branduolys: Jėzus

Patį evangelijų branduolį sudaro Jėzus ir jo žodžiai bei dar- bai. Jėzus ir jo žodžiai bei darbai sąlygojo apaštalus bei mokinius, Jėzus ir jo žodžiai bei darbai sąlygoja mūsų laikų krikščiony- bę.

Kuo yra Jėzus evangelijose? Kaip kalba apie Jėzų pradinė Bendrija ir evangelistai?

Patys pirmieji Jėzaus sekėjai, kreipdamiesi į Jėzų ar apie jį kalbėdami, naudojo įvairius titu- lus. Keturi šių titulų padės mums susitikti su evangelijų Jėzumi: rabinas-mokytojas, pranašas, Kristus, Viešpats.

Jėzus — Rabinas-Mokytojas. Nazaretas ir Galilėja pažino Jėzų kaip rabiną — *rabbi* arba *rab- bouni*, t.y. kaip mokytoją. Bū- dinga, kad evangelistai titulą „rabinas-mokytojas“ rezervuoja bemaž tik Jėzui.⁸ Žydų mokytojus jie paprastai vadina fariziejais, Rašto žinovais ar aiškintojais. „I Mozės krasė atsisėdo Rašto aiš- kintojai ir fariziejai. Todėl visa, ką jie liepia, darykite ir laiky- kitės, tačiau nesielkite, kaip jie (Nukelta į 2 psl.)

Antanas Ulevičius

Akmens masė, aukšto degimo, 24" aukščio
Iš parodos „Dailė '90“ — Religijsia lietuvių mene, dabar vykstančios Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, iki balandžio 16 dienos.

Apie Marijos Gimbutienės naujausią veikalą

Marija Gimbutas. *The Language of the Goddess: Unearthing the Hidden Symbols of Western Civilization*. San Francisco: Harper and Row Publishers, 1989. Foreword by Joseph Campbell. 416 puslapių. 500 juoda-balta iliustracijų, 13 žemėlapių ir 8 puslapiai spalvotų iliustracijų. Kaina — 49.95 dolerių. Gaunama universitetų ir miestų didžiųjų knygynuose arba iš leidėjų, paskambinus 800 - 242-7737 (Pensylvanijos gyventojams — 800 - 982-4377).

Archeologė Marija Gimbutienė savo naujausiame veikle, 1989 metais pasirodžiusioje knygoje *The Language of the Goddess: Unearthing the Hidden Symbols of Western Civilization*, plačiai ir nuosekliai atskleidžia jos išvystytą Europos gilios praeities vaizdą. Jos minčių raidą šioje srityje reikia pradėti sekti jau nuo 1982 metais išleistos jos knygos *The Goddesses and Gods of Old Europe 6500-3500 BC: Myths and Cult Images* (Berkeley: University of California Press, 1982). Šis veikalas buvo naujai perdirbtas versija profesorės Gimbutienės 1974 metais pasirodžiusios knygos: *The Gods and Goddesses of Old Europe 7000-3500 BC* (pastebėjime „gods“ ir „goddesses“ sukeitimą naujojo veikalo pavadinime). Marijos Gimbutienės studijų sritis — „senoji Europa“ — apima žemės nuo Viduržemio jūros ligi pietinės Ukrainos priešistorinius amžius, dar prieš indoeuropiečių genčių atsiradimą Europos žemyne. Mokslininkės interpretuojančiomis akimis, senosios Europos žmonės gyveno aukso amžiuje harmonijoje su gamta, ir visuomenė, kurios buvo organizuotos matriarchalinės sistemos dėsniais. Pagrindą teiginiui apie šią matriarchiją sudaro kasinėjimų pietryčių Europoje duomenys, iškasenos gausiai rasti kultūriniai objektai. Todėl profesorė Gimbutienė jau anksčiau yra teigusi, jog senosios Europos panteone svarbiausią vietą užima „didžioji motina žemė“.

Tad ir naujausioje savo knygoje — *The Language of the Goddess* Marija Gimbutienė toliau dėsto ir grindžia savo išvadas. Šioje fotografijomis ir piešiniais turtingoje knygoje vaizdingai atskleidžiamas Dievės—Motinos garbinimo „žodynas“. Žemės dievės įvairūs ir skirtingi apibrėžimai yra apibūdinami, pasitelkiant daugybę iškasenų radinių, surinktų iš visos Europos, ir labai įvairią kronikų medžiagą jiems moksliskai paremti. Su dideliu mokslinio kūrybingumo įnašu ir stiprios autorės vaizduotės pagalba yra pasiektas dingusio pasaulio vaizdo patraukli sintezė. Viešpatavusi Europoje keturis tūkstančius metų, dievė buvo išstumta „patriarchalinių karo dievų“ ir „pasaulio neigimo filosofijos pėtrės“ (p. 321). Pagal autorę, „atsirado žmogiškas susvetimėjimas savo gyvasties šaknimis žemiškame gyvenime, kurio pasekmės yra aiškos mūsų dabartinėje visuomenėje“ (p. 321). Tačiau šiuo laiku dievė grįžta „iš girių ir kalnų, nešdama mums viltį ateičiai“ (p. 321). Iš mokslinių tyrinėjimų išsivysto platesnė pasaulėžiūrinė programa.

Įvadą dr. Marijos Gimbutienės knygai parašė neseniai miręs, pasaulyje pagarsėjęs kone visų didžiųjų pasaulio kultūrų mitų tyrinėtojas Joseph Campbell. Campbell'io nuomone, Marijos Gimbutienės veikalas yra ypač aktualus mūsų laikams, laukiantiems pasaulio atsinaujinimo, atgimimo, kuriam iki šiol kliudė genčių ir įvairių nacionalizmų reikalavimai. Marijos Gimbutienės atkurtas utopinis ankstyvesnės žmonių bendruomenės vaizdas prisideda prie laukiamo atsinaujinimo, „naujojo amžiaus“ gimimo.

Marija Gimbutienė

Algirdo Pilvelio nuotrauka

Galima būtų pažymėti, kad Marijos Gimbutienės vėliausiose studijose yra realizuojama ir tam tikra dabartinės Vakarų pasaulio kultūros suistorinta tema, paveldėta iš anglių poeto Robert Graves (1895-1985). 1946 metais pasirodė Graves'o garsi knyga *The White Goddess: A Historical Grammar of Poetic Myth*. Joje autorius tvirtino, kad yra tik viena gryna poezijos ir jausmų kalba ir tik viena esminė tema visoje lyrikoje. Tai yra „dievė“, moteriška dievybė, kuri buvo garbinama prieš-

istoriniais laikais, kol ji nebuvo represuota naujų patriarchalinių ateivių į tas pasaulio sritis, kurios dabar sudaro Vakarų pasaulį ir kuriose kilo dabartinis metu dominuojanti pasaulio kultūra. Šito užgniauzto „dievės“ mito fragmentai tebėra randami Viduržemio jūros ir šiaurinės Europos sričių mitologijose bei klasikinio pasaulio sektų paslaptyse. Profesorė Marija Gimbutienė vaisingai tęsia ieškojimą „dievės“ mokslinėje plotmėje.

(v.g.l.)

Kontroversija dėl dievės teorijos

Savo knygoje *The Language of the Goddess* dr. Marija Gimbutienė teigia, jog tarp 7000 ir 3500 m. pr. Kr. Europos gentys gyveno taikoje. Tai buvo sėslios žemdirbių bendruomenės, garbinusios „Didžiąją dievę“ (ne deivę ar dievaitę, bet dievą, suprantą daugybę iškasenų radinių, surinktų iš visos Europos, ir labai įvairią kronikų medžiagą jiems moksliskai paremti. Su dideliu mokslinio kūrybingumo įnašu ir stiprios autorės vaizduotės pagalba yra pasiektas dingusio pasaulio vaizdo patraukli sintezė. Viešpatavusi Europoje keturis tūkstančius metų, dievė buvo išstumta „patriarchalinių karo dievų“ ir „pasaulio neigimo filosofijos pėtrės“ (p. 321). Pagal autorę, „atsirado žmogiškas susvetimėjimas savo gyvasties šaknimis žemiškame gyvenime, kurio pasekmės yra aiškos mūsų dabartinėje visuomenėje“ (p. 321). Tačiau šiuo laiku dievė grįžta „iš girių ir kalnų, nešdama mums viltį ateičiai“ (p. 321). Iš mokslinių tyrinėjimų išsivysto platesnė pasaulėžiūrinė programa.

Įvadą dr. Marijos Gimbutienės knygai parašė neseniai miręs, pasaulyje pagarsėjęs kone visų didžiųjų pasaulio kultūrų mitų tyrinėtojas Joseph Campbell. Campbell'io nuomone, Marijos Gimbutienės veikalas yra ypač aktualus mūsų laikams, laukiantiems pasaulio atsinaujinimo, atgimimo, kuriam iki šiol kliudė genčių ir įvairių nacionalizmų reikalavimai. Marijos Gimbutienės atkurtas utopinis ankstyvesnės žmonių bendruomenės vaizdas prisideda prie laukiamo atsinaujinimo, „naujojo amžiaus“ gimimo.

pvz. Atėna. Su jų invazijomis, anot Gimbutienės, patriarchija ir hierarchija pakeitė prieš jas buvusią lytinę ir socialinę lygį. Toliau sumuodamas Gimbutienės tezę, Steinfels rašo: Dievių religija ir jos simboliai tapo pagrindinė religija, užsidėdama kaukė dievams pavaldžių, bet tebesančių galingų graikiškų ir romėniškų dievačių, Mergelės Marijos bei stebuklingų tautosakinių bei pasakų moteriškų figūrų. Bet, anot Gimbutienės, senovinės Europos kultūrinis sluoksnis yra užsilikęs europietiškuose derliaus nuėmimo papročiuose, žemdirbių padavimuose apie šaltinius, akmenis, medžius ir gyvulius, viduramžių magikoje ir burtuose bei apeigose, kurias krikščioniškoji vadovybė smerkė ir baudė kaip raganavimą.

Anot Gimbutienės, šią srovę yra būtina suprasti, norint teisingai pažinti vakarietiškąją kultūrą, bet ji taip pat yra senovinės išminties šaltinis, kuriuo modernios kultūros turėtų naudotis, jei nori atitaisyti savo susvetimėjimą gamtai. Nesunku suprasti kodėl įvairios feministės padarė Gimbutienę savo heroje. Visa tai, ką jos taip norėjo rasti Vakarietiškoje kultūroje, Gimbutienė moksliskai surado ir parėmė. Tačiau kaip tik dėl to archeologai ir antropologai, dr. Gimbutienės kolegos, kurie savo komentarus būtų pasitenkinę palikti mokslinėje literatūroje, nutarė paskleisti ir po poliariariją, kad atsvertų jos teorijų vis augančių įtaką jau ir už akademinio pasaulio ribų.

Gimbutienės teorijas gyry tokie Afroditė, kartais sukarintos, kaip

IŠ SIBIRO TREMTINIŲ POEZIJOS

Smiltis

AŠ NORIU EITI

Aš noriu eiti tais keliais,
Kuriais šimtų šimtai išeis —
Be duonos alkt kartu su jais,
Kartu sugrižt aušros takais.

Ant kapo mirusių brangių
Palieję ašarom čiobrelį,
Pradėsim žmogišku žingsniu
Vėl žengti naują laisvės kelią —
Gimtinei kelti iš kančių.

PARODYK MAN PAVĖSĮ

Tu džiaugsmą ir gyvybę žemėn liesi,
O man širdy žėruoja vien degėsiai,
Vien pėdos pragaro ugnies.

Parodyk, saule, sieloje pavėsi,
Tada širdis su daigeliu
Į aukštą žydrumą vėl tiesis.

LEISK PRISIGLAUSTI

Leisk prisiglausti vieną kartą
Man — kelio smilčiai — prie Tavęs,
Ir skausmo ugnys man krūtinėj
Ramiu saulėlydžiui užges.

Naktis kam juokias iš manęs:
— Nėra Tavęs! Nėra Tavęs!

Praeik, praeik pro mano kelia,
Nors pėda širdį man paliesk,
Ir vietoj jos žiedelis baltas
Pražys šiaurinėj pakelėj.

Paliesk mane, kvapu paliesk! —
Ruduo kam juokias iš manęs:
— Nėra Tavęs! Nėra Tavęs!

O Tu esi, esi, žinau,
Jaučiu Tave sniegu pūkuos.
Matau šakutėse, žieduose.
Pasiekt, pavyti negaliu...
Kas Tu esi? Kur Tu?

DEGI LYG GRABNYČIA

Kaip prieš altorių
Šaltaj bažnyčioj
Degi, degi tu
Lyg grabnyčia.

Bet nėra saulės,
Kuri sušildo,
Gilių versmių,
Kurios pagirdo.

Nei „Aleliuja“,
Nei „Kurs kentėjai“
Širdyje mano
Tu negirdėjai.

Užtat ir šalta
Manoj bažnyčioj.
Degi, degi tu
Lyg grabnyčia.

TIKIU — GYVENIMAS PRIKELS

Pašauks gyvenimas —
Mano širdies duris pabels,
Mane gyvent prikels.

Ateis jis ne svečiu —
Pavasariu žaliu.
Gelių žiedais
Širdį užbers —
Gėle mane pavėrs.

Tada praeisiu
Pro minias —
Nubrauksiu ašaras sūrias,
Į žiedų atskleistas taures
Surinksiu jas,
Širdis ištroškusias jomis,
Lyg beržo sultimis,
Pagirdysiu...

Šiandien naktį aš tebesu.
Tyliau. Bet vis tikiu.
Gyvenimas širdin pabels
Ir ją gyvais žiedais užbers.

Mąstis

TĖVIŠKĖS SMŪTKELIUI

Tik tau, greituoli vėjau šaltas,
Žaizdas medinio Kristaus išbučiuot,
Kur liūdi ant pušies prikaltas
Kalvelėj smėlio, tyrlaukiuos plačiuos.

Kiek akys regi — tuščia tuščia,
Vien Kristus, vėjų nuplaktas, pušy
Kaip Sargas saugo buitį rūšia.
Ir kas pakeis Jį amžių lūkesy...

Priėjęs, rods, vinis ištrauktum —
Džiaugsmu sušvistų veidas, ne kančia,
Sudžiūvusias rankas suspaustum,
Pratartum: „Eikim, Viešpatie, iš čia!..“

Teplaukia debesys aprūke,
Tegu juos vejas vieniša delčia...“
Bet Kristus, darganoj sutrūkęs,
Sakytų: „Eik, o Aš paliksiu čia!..“

1954

AR TU TIKI?

Ar tu tiki, kad vėliavos į stiebą lips,
Giedos dar lūpos atgimimo himnų,
Kad kils į dangų džiaugsmas, širdyse netilps,
Pripildęs miestą ir kaimiečio prastą kluoną,
Ar tu tiki?

Juk tu tiki, kad žiedą pumpuras pravers
Ir vasaros atneš vėl grūdą brandų.
Tikėk, kad siuntančias audras aušra sugers,
Gyveniman iškvietus po baisaus negando.
Tikėk tu!

Tikrai tikrai dar vėliavos į stiebą lips,
Žydės vėl širdys atgimimo himne.
Matau, kaip renkas minios, — aikštėse netilps,
Pajutusias vėl laisvą kalną Gedimino.
Ar tu tiki?

1954

Radžiūnas

DŽAN TUMANIANUI*

Taip toli, taip toli Araratas!..
Per kalnynus, marias,
Per sniegynus, girias
Jo iš čia net geriausia akis neįmato.
Bet siela gali sielą atrasti
Ir siela gali sielą suprasti.

Nesuprantamas, keistas armėniškas žodis —
Kaip tarpeklių aidai,
Kaip beprasmiai vaidai,
Kaip murmėjimas baltui atrodys.
Bet siela gali sielą suprasti
Ir siela gali sielą atrasti.

Susitikom ir mes, Hovanes Tumanian.
O, kaip šiandien brangus tu man, džan!
Tavo skausmas, tavosios tėvynės skriauda
Ir tavoji viltis, ir tavoji skaidra.

Ligi šiol vis naktis, dar naktis, Hovanes,
Bet žėruoja gaisrais Araratas ugnies.
Jau ateina, ateina žadėta šviesa! —
Hovanes! Hovanes! Meldžias žemė visa!

* Hovanesas Tumanianas (1869-1923) — armėnų literatūros klasikas; džan — meilūs kreipinys, vartojamas paprastai po vardo.

Linas

ŠIAURĖS PAVASARIS

Atleikia vėjas pavasarinis.
Supurto tave,
Sviedžia ant stogo kepurę:
— Eiva,
Kaip anuomet, lenktynių.
Pinas kojos ir sukas galva.
Gula gula krūtinę akmuo...
Kelias pavasaris žmogų,
Neša per taigą Namą.

1954 gegužė

Barako tamsoj
Sverdi pilkos būtybės.
Visatos švieson —
Amžinybėn
Kankinta, tremta,
Palaidojus kerštą ir pyktį,
Įveikusi kančią,
Save,
Iš pančių
Į nemirtingumą
Kelijauja tauta.

PRISIKELT!

Naktį griaus, naktį lis,
Ankstų rytą išlys
Kambarėlin šviesos spindulys,
Toks baltutis, smagus šokinės,
Veidą tau glamonės.

Beržas šaką pakels,
Tau į langą pabels,
Nyku žvilgsnį pakels.
Akys raibs — bus šviesu:
Vien žiedai lig dausu.

Tu išeisi laukan,
Vėjas siūbels veidan,
Tavo būstan juodan.
Susiimsi ranka už širdies,
Ją nugels, nuskaudės.

Pavasaris švilpaus ir už,
Ir brisi suklupdamas tu
Srauniųjų upelių srautu.
Nors viena šakelė dar suželt,
Prisikelt, prisikelt!

1952 kovas

Dragūnas

VAKARAS TUNDROJ

Tundroj vakaras pilkas parimo,
Lietaus debesys praplaukia blankūs.
Kaip išbristi per tundrą namolio? —
Naktys juodos, keliai visi klampūs...

Man vaidenasi gluosniai prie kelio,
Ir kleviai šakomis tartum moja.
O prie lango seklyčios motulė
Per naktis ant rankelių rymoja.

Aš matau, kaip pakyla Tėvynė,
Naujos kartos gyvenimui kelias.
Ir trimitai jau pergalę groja,
Ir pavasaris tyras ir žalias.

Tundroj vakaras pilkas parimo,
Lietaus debesys praplaukia blankūs...
Mes išbrisim per tundrą namolio,
Nors keliai pavojingi ir klampūs!

1952

Ekspedicija į Resotų lagers Sibire 1989 metais — Seanovka. Kažkur čia buvo lietuvių tremtinių kaimo kapinės. S. Aleksejus 1958 metais išvažiavo į Lietuvą, palikęs svetimoj žemėj mirusio tėvo kapą. Sugrižo, norėdamas parsivežti į Lietuvą jo palaikus. Deja — taiga. Brolių Černiauskų nuotrauka iš parodos „Religija Lietuvoje Lietuvos fotografų akimis“, vykstančios iki balandžio 16 dienos Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois.

Kristaus asmuo ir dabarties žmogus

(Atkelta iš 2 psl.)

4. kad krikščioniškasis kraitis turi būti iš naujo peržiūrėtas, siekiant atsakingai paaiškinti tai, kas nauja žmonijoje, liekanti ištikimais savo tikėjimo kraiciui¹⁷.

Dabarties žmogaus būklė

Mūsų šimtmetis yra 18-ojo ir 19-ojo šimtmečių vaikas. Apšviotos amžiaus galvosena ir gyven-sena — racionalizmas žmogų ir jo gyvenimo prasmės bei laimės paslaptį uždare į proto kalėjimą. Žmogus — visko mastas, tikėti Dievą — atgyvena. Atvirybė Dievui, Dievo paslaptis Kristuje apsvaigusiam racionalizmui atro-dė prietariai. Proto kalėjimas žmo-gų aplėšė, nuasmenino ir pa-darė daiktu.

Mūsų šimtmetis yra ir nuožmių lūžių bei pervartų arena. Du pa-sauliniai karai su gausybe kitų vietinio pobūdžio konfliktų nu-siaubė Žemę. Dvi tautinės impe-rijos — viena su rasine, o kita su partine — neuroze — nusiaubė mūsų Tėvynę ir tėviškes. Mūsų tauta perėjo per abiejų karų ugnį ir vis dar patiria imperijų neu-rozės atneštą košmarą. Anot „Armonikos“ ansamblio progra-mos pranešėjo Brooklyn'o Židinyje, lūžiai ir pervartos pašventino mums tris vietas: Tėvynę su tėviške, Sibirą su kankiniais ir Ameriką su išeivi-ja. Lietuva yra mūsų ar mūsų tėvų-senelių tėviškė, Sibire lau-kia prisiklimo tūkstančių tūks-tančiai lietuvių, Amerikoje išeiv-iai yra nualintos tautos balsas.

Mūsų šimtmečio žmogus nenori būti daiktas, automatas pra-monėje, įrankis partijos progra-moje. Nenuostabu, kad nūdien klausiamas: „Kaip aš esu? Kaip aš gyvenu?“ Žmogaus būvis — egzis-tencija yra dabarties žmogui — ir žmogui aplamai, ir kiekvienam individui asmeniškai — svarbus dalykas, nes žmogus nėra nei daiktas, nei automatas, nei įran-kis. Nenuostabu, kad dabarties žmogus nerimsta, ieško, ver-žiasi...

Esame riboti. Gyvename ant tikrovės lopo. Gyvenimo kurpalis mus tempia. Neišvengiamai patiriame norą išlikti ir poreikį gyventi taip, kad išliktume. Mums įgimta, net namie esant, ilgėtis ir ieškoti namų. Būdinga, kad mūsų „ilgesio namai“ yra nuolat ateityje. Užtat planuojame kitai dienai, kitai savaitei, ki-tiems metams, visam gyveni-mui... Ūmai susiduriame su mūšiškes tikrovės lopelio riba — mirtimi. Ilgimės ateities, „geres-nės tėvynės“ (Žyd 11:14), tačiau mirtis riboja. Iš kur semtis drąsos gyventi, būti savitu asmeniu mir-ties paunksnėje? Krikščionybė skelbia Jėzų Kristų — mirties Nugalėtoją ir gyvena Prisikėlimo viltimi.

Išlaisvintojas — dabarties Kristus

Susipažinome su Jėzumi Moky-toju, Pranašu, Kristumi, Vieš-pačiu. Jėzus turi daug vardų ir titulų. Pasak Naujojo Testa-mento, jis yra Tautų šviesa, Karalių karalius, Kosminis Kris-tus, Žmogaus Sūnus, Tikrasis Dievo paveikslas, Nukryžiuota-sis, Amžinybės veidrodys, Taikos karalaitis, Dvasios poetas... Išlaisvintojas.

Nūdien teologai kreipia daug dėmesio į Jėzų — žmogiškąjį Kris-tų — Dievą žmogaus būklėje. Tai būdinga ir Morkaus, Mato bei Luko evangelijoms. Dabarties žmogus randa Jėzų — žmogiškąjį Kristų patrauklų, nes Dievas žmogaus būklėje nugali blogį gerumu. Tai liudija sąjūdžiai ir raštija iš Rytų ir Vakarų pasaui-o. Dostojevskio Ivanas romane *Broliai Karamazovai*, nors ir ateistas, bet pasakoja legendą apie Inkvizitoriaus susitikimą su laisvės daveju Kristumi, Tolsto-

Medžio drožėjas, liaudies meistras T. Bugailiškis. Vytauto Janulio nuotrauka (1987) iš parodos „Religija Lietuvoje Lietuvos fotografų akimis“, vykstančios Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, iki balandžio 16 dienos.

jus rašo *Prisikėlimą*, Martin Luther King *Suoli į laisvę*, o Gustav Guttierrez *Išlaisvinimo teologiją*¹⁸.

Kristus Išlaisvintojas Jono evangelijoje aptaria savo išlaisvi-nimo Magna Charta: „Jei laiky-sitės mano mokslo, jūs iš tikro bū-site mano mokiniai, jūs padėsite tiesą; ir tiesa padarys jus laisvus“ (Jn 8:31-32). O Tautų apaštalas Paulius Kristaus mokymą jamžino laiške Galatams:

Nebėra nei žydo, nei graiko; nebėra nei vergo, nei laisvojo; nebėra nei vyro, nei moters; visi jūs esate viena Kristuje Jėzuje...

Kristus mus išvadavo, kad būtume laisvi. Tad stovėkite tvirtai ir nesiduokite įkinkomi į vergystės jungą. (Gal 3:27-28; 5:1)

Man menasi Sibiro tremtinių maldaknygė *Marija, gelbėki mus!* Trijų lietuvių maldos švėty laisvę — Kristaus laisvę — nuožmijoje Sibiro taigų nelaisvėje.

Lietuvos Kristus — Rūpintojėlis

Mūsų kraštas Lietuva yra Marijos žemė, tačiau ji puošiasi kryžiais ir Rūpintojėliu. Rūpinto-jėlis yra lietuvių liaudies labai mėgiamas ir dažnai sutinkamas tiek paprastose, tiek ypač miškų ir pakelių kopytėlėse, paka-bintose prie medžių kamienų. Rūpintojėlis yra Kristus — Kris-tus, kuris rūpinasi ir simbolizuoja mūsų tautos susikaupusią nuo-taiką ir būdą. Vincas Mykolai-tis-Putinas klausia:

Bet kam gi Tu, budrus Dievuli mano, Prie lygaus kelio rūpestėliu rymai? Prie lygaus kelio, kur vargų vargeliai Vieni per dieną dūšaudami vaikšto.

Dievuli mano, argi mūsų godos Tave prie kelio iš dangaus atpraše. Ar gal tos šviesios rudens naktužės Tave iš mūsų žemės išsapaavo? „Rūpintojėlis“

Rūpintojėlį negalime laikyti grynai lietuvių liaudies meistrų darbo vaisiumi. Anot Pauliaus Galaunės, toks berymančio, pasi-rėmusio alkūne ant kelio ir giliai susimąstiusio Kristaus vaizda-vimas yra žinomas kai kur Europoje jau 15-ame amžiuje: „Vokietijoje jis vadinamas „Schmerzensman“, Prancūzijoje (Bretagne) — „Penseur“¹⁹.

Rūpintojėlį turi ir Lenkija. Evangelijose yra šiek tiek pana-šus Jėzaus aprašas. Surištam Kristui uždedamas ant galvos

erškėčių vainikas, jis apvelkamas raudonu apsiaustu, į dešinę ranką įdedama nendrė. Mūsų Rūpintojėlis yra dažniausiai ap-nuogintas, tik strėnos perrištos, o rankoje nieko nelaiko. Kokia yra Rūpintojėlio paslaptis? Rūpintojėlio paslaptį atspėti mums padeda liaudies legendos. Žemaičiai sako, kad Kristus Rūpintojėliu vaizduojamas ne dėl savo kančios, bet po Prisikėlimo nužengęs žemėn: „Jėzus nuliūdo, tvną padaręs, galėjosi žmones nubaudęs“²⁰. Galaunė cituoja vieną lenkų legendą, kuri pasakoja: „Kristus keliavo per pasaulį su erškėčių karūna, o išsvargę kelionėje atsisėdo ant akmenų prie kelio ir graudžiai apsiverkė. Dėkingi už tas ašaras, žmonės pradėjo jį vaizduoti ne baudžiantį, bet gailestingą Dievą“²¹.

Nė į vieną kitą drožinį mūsų liaudies meistras neįdėjo tiek širdies, kiek į Rūpintojėlį. Matomas beribis, nežemiškas liūdesys, kuris griebia už širdies. Nenuo-stabu, kad Rūpintojėlis kartais yra vadinamas „Smūtkeliu“²². Galaunė rašo, kad „gal nė viena kita tauta neturi tiek daug [Rūpintojėlių], kiek ne tik visa Lietuva, bet vieni žemaičiai“²³ ir daro išvadą, kad „Lietuva turi teisės laikyti Rūpintojėlį savo tautos sielos kontempliacija“²⁴. Liaudies meistras buvo giliai susigyręs su savo siužetu — Kristumi, kuris rūpinasi! Nenuo-stabu, kad Lietuvos okupantai metėsi naikinti ne tik žmones, bet ir kopytstulpus su Rūpinto-jėliu. Nenuostabu, kad praėjusią vasarą atgimstančios Lietuvos ateitininkai surengė eiseną nuo Vilniaus į žemaičių Kalvariją, norėdami atstatyti pakelėse kryžius ir kopytstulpus su Rūpintojėliu.

Išėjimo poetas Leonardas And-riekus savo poezijos knygoje *At-mink mane, Rūpintojėlį*, rašo:

Kopytėlėj stogelis jau kiau-ras. Laksto vėjai per jį, srūva lietūs. — Kaip galėjai pamilti vėsią šiaurę Ir kukliom lygumom Per tiek amžių gėrėtis? Ar nėra gi šalių, kur šokdina Vėjas palmes kasdien visą metą? Kur Te Deum Tau gieda žvaigždynai? — Ar nėra gi pasaulyje vietų Be šalnos ir be sniego, Kadėjai čia kentėti Už mane — diru šlioką?²⁵

„Iš tos tamsios nakties...“

Savaitraštis *Literatūra ir me-nas* 1989 m. rugpjūčio 5 d. nu-

meryje skiria daug vietos temai „Iš tos tamsios nakties...“ Ričar-das Mikutavičius apybraižoje „Sąjūdžio išpažinimas“ rašo;

Tauta skendo kančioje, kad per ją išgrynėtų... Tegul išniekinta, drabs-tyta purvais, ujama, tačiau kentė-dama tauta ir valstybė tapo aukš-čiausia vertybe lietuvių sąmonėje. ...Naujas, kentėjimo suformuotas žmogus — lietuvis — ir tapo ryškiau-siu pokyčių įkūnytoju, nes tautos likimą ir ateitį perėmė kentėjimo suformuoto žmogaus protas ir rankos.

Apybraižos autorius kviečia da-barties lietuvius atkurti „Kris-taus ir žmogaus kentėjimo teolo-ginį-būtinį pagrindą...“, nes, anot jo,

Gal kaip tik čia atsiskleidžia vienas ryškiausių katalikybės nuopelnų mūsų tautai — gebėjimas įjungti i tautos savimonę Kristaus kentėjimą. Fizinė ar dvasinė kančia nėra tiesos ar gėrio viršūnė, tačiau pavieniam individui ar net tautai tai yra išli-kimas. Tautos katalikiškumas — san-tykis kenčiančios tautos su kenčian-čiu Kristumi [...] Kenčiantis ir apmąstantis Kristų žmogus pakylėja-mas iš asmeniško akiračio į kur kas platesnį, aprėpiantį visą tautą [akiratį]. I Kristaus ir žmogaus kentėjimo vienvėję pradeda žiū-rėti, iš savęs reikalaujant *perkaitos*, istorijai suteikiant naują reikšmę...

Taip suvoktas Kristaus ir tau-tos kentėjimas pažindina „Rūpin-tojėlio“ sąmonę ir tremtyje, ir išeivijoje, kai vyksta

tos kasdienės duonutės dalybos, li-gonių slaugymas, mirusiųjų laido-jimas, savišvieta net kalėjimo kame-roje, tautinių bei religinių švenčių šventimas, tos visos progos, kada dainomis ir ašaromis, veidu ir dvasia būdavo atsigrežiama į Tėvynę... Re-gis, jau tada, tremtyje ar išeivijoje, užtekavo vien susikibti rankomis, pusbalsiu pamėlynuoti lietuvišką dainą ar giesmę²⁶.

Iš tikro tūkstantmečiais su-kaupta žmonijos patirtis tvirtina, kad ne ekonominė gerovė yra as-mens ir tautos pakilimo sąlyga, o probleminė būklė — sunkumuose atsiderės ir išsilaivsinimo ieš-kantis žmogus.

Lietuviškasis Rūpintojėlis yra Kristus po Prisikėlimo. Kristaus ir žmogaus kentėjimas alsuoja būsimu įvykiu — Prisikėlimu. „Trečioji diena“ — ateitis jau čia pat! Kentėjimo būvis savaime atvedė ir atsirėmė į Kristaus prisikėlimą. Ne pesimizmas, ne nevilts, bet Prisikėlimas yra bū-tina mūsų Rūpintojėlio tąsa.

Proto kalėjimas, pastatytas pra-ėjusių dviejų šimtmečių eigoje, uždarė mūsų tautą į ideologinį, komunistų partijos sukurtą kalėjimą. Jėzus Kristus buvo Išlaisvintojas „vakar“ ir yra Iš-laisvintojas „šandien, tas pats ir per amžius“ (Žyd 13:8), nes jis yra „Dievo jėga“ žmogaus gyve-nime ir žmonijos istorijoje, „išlais-vinti kiekvienam tikinčiajam“ (Rom 1:16).

Sibiro kalnys-tremtinys poetas Antanas Miškinis drąsino trem-ties bendrus savo gilia įžvalga į Jėzų — dabarties Kristų Rūpintojėlį:

Aš — kalnys, aš tremtinys išsekęs, Aš — išvežtas, išduotas artimų. Jau gestančios, o ilgesingos akys Dar ieško saulės ir gimtų namų.

Vaidenas man, kad miglos išsisklaido... Drebedamas, čia užkrestas drugiu, Nužeminta, bet gėra ir allaidų Iš tolumų nykių regiu.

Iš tolumų... Atsiveria arimai. Daigai ten ima kaltis iš vagos. Tu vis vienodai liūdnas rymai... rymai...

Ar taip ir ligi amžių pabaigos?

Ir štai išvysta aš stebuklą didį, Kai jau gyvent man liko tiek mažai: Tau ant galvos erškėčiai žydi, O veidu rieda ašarų lašai...

Ką Tu veiki, žiūrėdamas į pasaulį, Ko ašara ant skruostų su krauju? Juk Tu valdai galaktikas ir saules — Švėtėjimus ir katastrofas jų! ...

Ekspedicija į Resotų lagerius Sibire 1989 metais. Per du vakarus kunigas Daukyns pakrikštijo 64 vietinius spaliukus ir pionierius. Nuotrauka iš parodos „Religija Lietuvoje Lietuvos fotografų akimis“, vykstančios iki balan-džio 16 dienos Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois.

Vieniems — tik stabas Tu, kiti vežiosis, Puoš muziejus menu iš praities, O man Tu simbolis kančios didžiosios, Prisikėlimo, įveiktos mirties.²⁷

NUORODOS

- 1 *Das Wesen des Christentums* (Berlin, 1900)
- 2 Žr. Agnes von Zahn-Harnack, *Adolf von Harnack* (Berlin: Walter de Gruyter, 1961). 181 - 188.
- 3 *What is Christianity?* (1900; New York: Harper Torchbooks, 1957), 1.
- 4 *The Quest for the Historical Jesus* (New York: Macmillan, 1961), 4.
- 5 Antanas Rubšys, *Raidė užmuša, Dva-sia gaivina* (Putnam, CT: Krikščionis gyvenime, 1984), 23 - 24.
- 6 E. A. Johnson, *Who Do You Say That I Am: Introducing Contemporary Christo-logy* (Hilton, South Africa: Order of Preachers, 1988), 7, 34 - 45.
- 7 Žr. J. A. Fitzmyer, *Raktiniai klausimai apie Kristų*. Iš anglų kalbos vertė J. Straz-das. (Putnam, CT: Krikščionis gyvenime,

- 1986), 30-32.
- 8 Tera tik pora išimčių: Mt 23:7-8; Jn 3:26.
- 9 Šį palyginimą turėtume vadinti paly-ginimu apie vyresniojo sūnaus — Izraelio santykį su jaunesniojo sūnumi — pago-nimis.
- 10 Lukas paaiškina Jėzaus žodžius: „Būkite gailestingi, kaip ir jūsų Tėvas gailestingas“ (Lk 6:36).
- 11 *Naujasis Testamentas* (Kaunas-Vilnius: Lietuvos vyskupų konferencijos leidinys, 1988), 38.
- 12 H. Koester, *History and Literature of Early Christianity* (New York: Walter de Gruyter, 1982), 80-81.
- 13 Titulas „Mesijas“ buvo išverstas į graikų kalbą — *Christos*, o „Marana“ — *Ho Kyrios*.
- 14 Žr. Jaroslav Pelikan, *Jesus through the Centuries* (New Haven, CT: Yale University Press, 1987) 17-18.
- 15 Eusebius, *Historia ecclesiastica*, 1.4.2.
- 16 *II Vatikano Susirinkimo dokumentai*. Išlotynų kalbos vertė Vytautas Balčiūnas ir Anicetas Tamoliūnas, SJ (Putnam, CT: Krikščionis gyvenime, 1968), 282-287.

- 17 Žr. Francis X. Clooney, „Christiani-ty and World Religions: Religion, Reason, and Pluralism“, *Religious Studies Review* 15 (3:1989), 197-203; Paul F. Knitter, „Making Sense of the Many“, *ten pat*, 204-207.
- 18 Martin Luther King, *Stride toward Freedom* (New York: Harper & Brothers, 1958), 101; Gustav Guttierrez, *A Theology of Liberation: History and Salvation* (Maryknoll, NY: Orbis, 1973).
- 19 Paulius Galaunė, *Lietuvių liaudies menas* (1930; perspausdinta Vilnius: Mokslas, 1988), 169.
- 20 *ten pat*, 173.
- 21 *ten pat*, 173-175.
- 22 Lietuvių liaudis iš lenkiško „Smutek“. Žr. *ten pat*, 176.
- 23 *ten pat*, 176.
- 24 *ten pat*, 176.
- 25 Leonardas Andriekus, *Atmink mane, Rūpintojėlį* (Brooklyn, NY: Pranciškonai, 1985), 17.
- 26 Ričardas Mikutavičius, „Sąjūdžio išpažinimas“, *Literatūra ir menas* 32 (1989 m. rugpjūčio 5 d.), 10.
- 27 *Nemunas* (1988 gruodis).

Dievės teorijos įžiebtoji kontroversija

(Atkelta iš 3 psl.)

žymūs antropologai kaip Joseph Campbell ir Ashley Montagu. Pastarasis jos naujausią knygą pavadino veikalu, pagal kurį bus matuojami kiti civilizacijų istori-jos darbai. Bet daugelis kitų priešistorinės Europos tyrinėtojų su jais nesutinka, rašo Steinfels. Pennsylvanijos universiteto dr. Bernard Wailes nurodo, kad dau-gumas dr. Gimbutienės kolegų pripažįsta jog ji yra savo srities žymi žinovė, bet nelabai gera tos visos informacijos kritiška ana-lizatorė. „Ji surenka visus duomenis ir tiesiog šoka prie išvadų, napateikdama jas pare-miančių argumentų“.

Su juo sutinka ir daugelis kitų mokslininkų, tos srities specialis-tų. Pavyzdžiui, archeologinės iškasenos rodo mažų 10-25 namų kaimelius, iš kurių liekanų galima daug pasakyti apie šių žmonių buitį, bet tyrinėjimų duomenys savyje neparemia senovinės Europos kultūros žlugimo teorijų.

Tačiau dr. Gimbutienės moksl-niai kredencialiai ir joksianis neleidžia jos darbų svarbos ig-noruoti, rašo Peter Steinfels *New*

Iš Marijos Gimbutienės „The Language of the Goddess“ (Harper & Row).

York Times laikraštį. „Pasauli-nės klasės mokslininkė Marija Gimbutienė yra 20 knygų autorė, jų tarpe ir monumentalios studijos apie Bronzos amžiaus indo-

europiečių kultūras ir daugiau kaip 200 straipsnių. Ji yra vadovavusi penkiems iškasinėji-mams Europoje, skaito per 20 kalbų ir į savo mokslinį darbą atsineša stebėtinai platų ir išsamų europietiškos tautosakos ir mitologijos pažinimą.“

Ši kontraversija apie dr. Gimbutienės darbą, pasiekusi net ir populiariosios kultūros sferą, rodo jos darbo svarbą ir įtaką visai vakarietiška kultūrai. Laikas ir tolimesnės studijos parodys kurios jos tezės dalys išliks. Tuo tarpu didžiugamės mūsų tautietės moksliniais pasiekimais ir didžiujamės, matydami, kaip jos darbas plečia modernaus mokslo ribas. Z

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

ruomene. Tarp kitko, šią teologi-nę tiesą išryškina šio numerio iliustracijos — ar kurio nors Lie-tuvos miesto katedroje, ar ant Laptevų jūros kranto, ar Resotų lagerių nykių pirkelė — Dievą i savo tarpą kviečiame kartu su ki-tais savo tautiečiais.

Dar įsidėkime ir save tuo su-stiprinkime — kad Prisikėlimo viltis, nežiūrint nuožmies prie-vartos, nėra nei kiek prigesusi mūsų tėvynėje. Didžiojo Penkta-dienio rytą per radijo žinias, tuoj po Gorbačiovo iškilmingo pamokslo JAV senatorių grupei, kad jie jam nepamokslautų dėl Lietuvos, ir pareiškimo, kad pro-vokatoriai yra lietuviai, suskam-ba „Lietuva brangi“ — gieda studentai Vilniuje, susibūrę pasakyti, kad nepriklausomybės aktas neatšaukiamas, kad mūsų tauta tikėjimo į savo prisikėlimą nėra pasiruošusi išduoti.

Todėl linksmų ir džiaugsmingų šventų Velykų mums visiems ir visiems geros valios žmonėms pasaulyje — dėl kurių kentėjo, mirė ir prisikėlė, juos drauge prikeldamas naujam gyvenimui, pats Viešpats.

a. II.